

**НАЦІОНАЛЬНА РАДА УКРАЇНИ
З ПИТАНЬ ТЕЛЕБАЧЕННЯ І РАДІОМОВЛЕННЯ**

РІШЕННЯ № 582

15.09.2022

м. Київ

Протокол № 16

Про розгляд проекту Закону України «Про деколонізацію гуманітарної сфери України»

Розглянувши та обговоривши проект Закону України «Про деколонізацію гуманітарної сфери України», що надійшов від Комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики листом № 03/23 від 06.09.2022, керуючись частиною другою статті 24 Закону України «Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення», Національна рада

ВИРІШИЛА:

1. Висловити пропозиції та зауваження до проекту Закону України «Про деколонізацію гуманітарної сфери України», що додаються.
2. Направити рішення Комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики.
3. Виконання цього рішення покласти на юридичне управління.
4. Контроль за виконанням цього рішення покласти на члена Національної ради Бурмагіна О.

Голова

/підпис/

Ольга ГЕРАСИМ'ЮК

Відповідальний секретар

/підпис/

Олена НІЦКО

**Пропозиції та зауваження
до проекту Закону України «Про деколонізацію гуманітарної сфери
України»**

Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення розглянула проект Закону України «Про деколонізацію гуманітарної сфери України» (реєстр № 7721 від 01.09.2022, далі - проект Закону) та в межах повноважень висловлює свої пропозиції та зауваження.

1. Проект Закону частиною 1 статті 2 встановлює, що законодавство України про деколонізацію складається з цього Закону, а також інших законів України та нормативно-правових актів, які регулюють відносини «у сфері деколонізації України». Оскільки «відносини у сфері деколонізації України» вперше зустрічаються у вказаному проекті Закону, не врегульовані чинним законодавством, що ускладнює правильне застосування законодавства, вважаємо за необхідне чітко окреслити вказану сферу.

2. Частина 1 статті 5 проекту Закону дає визначення поняття «антиукраїнська, проросійська пропаганда», якою вважається «маніпулятивна, недостовірна інформація, яка по своїй формі або змісту спрямована на приниження України, Українського народу, просування ідеї зверхності або неповноцінності України, українців, інших народів України, за ознаками їх релігійних переконань, ідеології, належності до тієї чи іншої нації або раси, фізичного або майнового стану, соціального походження, домінування Росії, росіян над Україною і українцями». Зміст цієї норми включає «просування ідеї зверхності України», що за змістом не відповідає меті та завданням вказаного проекту Закону та потребує виключення.

3. Частина 4 статті 5 проекту Закону вказує, що окремі приклади (елементи, фрагменти) антиукраїнської, проросійської пропаганди вважаються допустимими у випадках, коли вони «використовуються з легітимною метою, яка виражена в явній, очевидній формі, і не може сприйматись саме як пропаганда з цілями, визначеними в частині першій статті 5». З огляду на це, в проекті Закону відсутнє визначення поняття «легітимна мета», як вона буде визначатись і ким, як і поняття «ціль пропаганди», має суб'єктивне значення та не відповідає принципу правової визначеності у застосуванні на практиці.

4. Проект Закону використовує терміни «медіа», «інші суб'єкти в сфері медіа», зокрема в статті 6. Однак вказаний проект Закону не дає визначення цим поняттям, як і чинне законодавство, що унеможлиблює визначення предмету цих понять та, як наслідок, не відповідає принципу правової визначеності та унеможлиблює ефективне застосування зазначених положень проекту Закону.

5. Частина 3 статті 6 проекту Закону визначає: «Телерадіоорганізація, інший суб'єкт у сфері медіа що не має ліцензії Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, прирівнюється до такої, що підпадає під юрисдикцію Російської Федерації...». Однак, вказана частина статті суперечить нормам чинного законодавства, зокрема Закону України «Про телебачення і радіомовлення», оскільки «телерадіоорганізація» - це зареєстрована у встановленому законодавством порядку юридична особа, яка на підставі виданої Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення ліцензії на мовлення створює або комплектує та/чи пакетує телерадіопрограми і/або передачі та розповсюджує їх за допомогою технічних засобів мовлення». Отже, сам термін «телерадіоорганізація» передбачає здійснення діяльності на підставі ліцензії на мовлення, що унеможлиблює застосування положень частини 3 статті 6 проекту Закону.

6. Проектом Закону передбачається надання Національній раді повноважень з визначення та віднесення телерадіоорганізації, іншого суб'єкта в сфері медіа, до таких, що підпадають під юрисдикцію Російської Федерації або прирівнюється до неї (частина 4 статті 6 проекту Закону), однак не внесені відповідні зміни до Закону України «Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення», зокрема в статтю 14, де визначено регуляторні повноваження Національної ради, а також у частину 2 статті 24 вказаного Закону, щодо прийняття виключно на засіданнях питання віднесення до юрисдикції Російської Федерації або прирівняних до неї Національною радою, як колективним органом. Крім того, за частиною 4 статті 6 проекту Закону, Національна рада включає до Переліку телерадіоорганізації, інших суб'єктів у сфері медіа, що підпадають під юрисдикцію Російської Федерації або прирівнюється до неї суб'єктів та оприлюднює його на власному вебсайті, однак, проектом Закону не передбачено наслідки включення до вказаного Переліку, що робить вказаний механізм формальним, а також не сформовано механізм виключення суб'єктів із цього Переліку.

7. Відповідно до частини 1 статті 70 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» Національна рада здійснює контроль за дотриманням та забезпечує виконання вимог за окремими актами законодавства (зокрема і законодавства про кінематографію), проте санкції може накладати лише за порушення, що визначені статтею 72 Закону України «Про телебачення і радіомовлення». Проектом Закону в пункті «в» частини 3 статті 6 визначено, що для цілей застосування цієї норми використовуються визначення та критерії, встановлені Законом України «Про кінематографію». Відповідно до цього, Національна рада може встановити порушення Закону «Про кінематографію», але санкції за це застосовано не буде, оскільки відповідна норма відсутня в статті 72 Закону України «Про телебачення і радіомовлення». За таких умов, з метою ефективного застосування Закону України «Про деколонізацію гуманітарної сфери України», слід внести зміни до статі 70 Закону України

«Про телебачення і радіомовлення», включивши в перелік актів законодавства, за якими Національна рада здійснює контроль, і проект Закону № 7721, а також норми в частину другу статті 72, з метою застосування санкції за вчинене порушення. Окрім цього в Законі України «Про кінематографію» відсутні визначення «телепередача» та «радіопередача», які використано законодавцем у пункті «в» частини 3 статті 6 проекту Закону, а посилання на статтю 15-1 Закону України «Про кінематографію» (щодо розповсюдження і демонстрування фільмів, що містять популяризацію органів держави-агресора, радянських органів державної безпеки) стосується саме фільмів, а не теле- та радіопередач, що звужує сферу застосування вказаної норми проекту Закону.

8. Крім того, проект Закону передбачає внесення змін в абзац одинадцятий частини 2 статті 6 Закону України «Про телебачення і радіомовлення». Однак, проектом Закону невірно зазначена нумерація, відповідні зміни необхідно внести до абзацу десятого частини 2 статті 6 вказаного Закону.

9. Посилання на «спеціальний закон» у частині 1 статті 12 проекту Закону без його чіткого визначення не відповідає принципу правової визначеності та не забезпечує передбачуваність застосування правових норм.

10. Необхідно врахувати, що у зв'язку з набранням чинності Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо особливостей здійснення окремих повноважень Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення в умовах воєнного стану» (реєстр № 7345 від 03.05.2022, далі - Закон № 7345), відповідними словами «антиукраїнської, проросійської пропаганди» має бути також доповнений абзац 2 частини 8 статті 75-1 Закону 7345 (щодо звернення до військового командування для відповідного реагування у разі повторного порушення).

Звертаємо увагу, що Громадською радою при Національній раді України з питань телебачення і радіомовлення, листом вих. № 13/09-22 від 13.09.2022, також направлено пропозиції Комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики щодо проекту Закону № 7721 «Про деколонізацію гуманітарної сфери України». Зокрема, Громадська рада зазначає, що: «представлений проект містить істотні недоліки, які можуть стати на заваді як його ухваленню, так і подальшій імплементації, що унеможливить досягнення заявленої мети проекту.

Багато положень проекту не відповідає принципу правової визначеності. Проект закону містить велику кількість оціночних суджень, зокрема «твердження, засновані на російському імперіалізмі, месіанстві, євразійстві», «поширення у будь-якій формі і будь-яким способом творів, в яких принижується Україна та (або) національна гідність українців» тощо. За відсутності чіткого тлумачення та чітких критеріїв, не маючи належної компетенції, суб'єкти правовідносин, зокрема телерадіоорганізації, фактично

будуть позбавлені можливості прогнозувати наслідки своїх дій у багатьох випадках.

Проект передбачає накладання санкцій на велику кількість суб'єктів за передбачені порушення. Разом із тим, у проекті відсутній механізм проведення перевірок, встановлення фактів порушень та механізм притягнення до відповідальності. Крім того, відповідно до ст.19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Разом із тим, жодних додаткових повноважень для органів, уповноважених здійснювати нагляд за дотриманням запропонованих норм, проект не передбачає. Тобто фактично жоден із вказаних органів не зможе виконати покладені на нього функції».

Враховуючи зазначене, проект Закону «Про деколонізацію гуманітарної сфери України» потребує доопрацювання.